

УДК [026:37](091)(477)»18/19»

Тетяна НОВАЛЬСЬКА

НОВЕ ВИДАННЯ З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ¹

В монографії розглядаються актуальні проблеми історії розвитку педагогічних бібліотек України. На основі систематизації і аналізу значного масиву фактичного матеріалу автор значною мірою узагальнила і збагатила наші знання про особливості формування та розвитку українських педагогічних бібліотек, їх багатогранну діяльність та ввела в науковий обіг цілу низку джерел, до того невідомих вітчизняним науковцям. Уточнюється зміст поняття «педагогічна бібліотека» у типовидовій класифікації. Аналізується робота вчительських бібліотек при земських управах, при товариствах грамотності, а також заснування центральних науково-педагогічних бібліотек, формування мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України.

Ключові слова: педагогічна бібліотека, науково-педагогічна бібліотека, вчительська бібліотека, бібліотечна справа, мережа педагогічних бібліотек в Україні.

Монографія кандидата історичних наук, старшого наукового співробітника, заслуженого працівника культури України, директора Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського НАПН України, П. І. Рогової присвячена актуальній проблемі — історії розвитку педагогічних бібліотек України впродовж другої половини ХІХ — 20-х років ХХ ст. Автор збирала, систематизувала, проаналізувала та узагальнила значний масив фактичного матеріалу, який істотно збагачує наші знання про особливості формування та розвитку педагогічних бібліотек України, їх багатогранну діяльність, ввела в науковий обіг цілу низку джерел, раніше невідомих вітчизняним вченим. Для написання монографії дослідниця проаналізувала понад 600 джерел, що свідчить про глибину наукового пошуку і детальність розгляду заявленої теми. Дотепер дослідження такого спрямування і глибини в Україні не проводилися. Хронологічні рамки монографії вибрані автором не випадково: адже це період інтенсивного відродження української культури, розвитку освіти, мови, літератури, бібліотечної справи. Крім того дослідницькою увагою охоплено всі українські терени, які входили до складу

¹ Рогова П. І. Педагогічні бібліотеки України (друга половина ХІХ - 20-ті роки ХХ ст.) / П. І. Рогова; АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; наук. ред. О. С. Онищенко; рец.: О. В. Сухомлинська, Л. А. Дубровіна. - К.: Четверта хвиля, 2009. - 270 с.

як Російської, так і Австро-Угорської імперій. Це дало змогу створити максимально повну картину формування мережі педагогічних бібліотек в Україні.

Видання вдало вибудоване структурно. Воно складається зі вступу, трьох розділів, низки підрозділів, післямови, списку літератури та архівних джерел, додатків. Автором чітко окреслено й обґрунтовано основні етапи розвитку педагогічних бібліотек, визначено їх соціальні функції та типологічні ознаки. Уточнено зміст поняття «педагогічна бібліотека» у типовидовій класифікації, а також розкрито конкретні умови, які стимулювали появу різних видів педагогічних бібліотек. Наводячи невідомі або маловідомі факти заснування вчительських і педагогічних бібліотек у другій половині XIX — на початку XX ст., П. І. Рогова показує, що вони формувались як у структурі навчальних закладів різних рівнів так і поза ними. У книзі детально аналізується робота вчительських бібліотек при земських управах Волинської, Київської, Полтавської, Подільської, Чернігівської губерній, а також книгозбірень при Харківському та Київському товариствах грамотності.

У монографії велику увагу приділено діяльності товариства «Взаємна поміч українських вчителів» (ВПУВ), особливо його заходам щодо заснування Центральної педагогічно-наукової бібліотеки у Львові як головної крайової бібліотеки і об'єднавчого центру мережі повітових вчительських бібліотек (1914 р.). ВПУВ, хоча й не змогло реалізувати усього задуманого, все-таки своєю послідовною діяльністю заклало міцні підвалини для заснування 1925 р. Державної центральної педагогічної бібліотеки у Львові (з 1947-го — Львівська науково-педагогічна бібліотека). Важливо, що дослідниця звертається до матеріалів періоду Української революції. У виданні багато місця відведено впорядкуванню спеціальної бібліотеки Педагогічного музею Києва та відкриттю Довідково-педагогічної бібліотеки при Наркомосі України (1919 р.). Торкаючись років «українізації», П. І. Рогова розкриває особливості організації обслуговування освітян бібліотеками профспілки Робос, аналізує процес становлення профспілкових бібліотек Будинків працівників освіти як складника системи політпросвіти УСРР, навчально-педагогічних, науково-навчальних та науково-педагогічних, зокрема Всеукраїнської науково-педагогічної книгозбірні, заснованої 1926 р. у структурі УНДІПу. Крім того у книзі йдеться про їх призначення, специфіку діяльності, пов'язану із задоволенням фахових інформаційних потреб науковців і практиків освітянської галузі, а також про чинники, що впливали в означений період на типовидові особливості педагогічних бібліотек, розвиток їх функцій і завдань.

Заслуговують на схвалення додатки, якими завершується книга. Вони наочно доповнюють зміст рецензованої праці, значно посилюють аргументацію автора. На жаль, у монографії не знайшли належного висвітлення такі аспекти цікавої і важливої проблеми, як характеристика відвідувачів

педагогічних бібліотек, форми та методи задоволення їхніх інформаційних потреб, механізми формування читацьких уподобань тощо. Автору варто було б більше уваги приділити особливостям (а саме, проблемним аспектам) комплектування фондів бібліотек у період «українізації».

Однак, вказані вади ніяк не зменшують теоретичної і практичної важливості книги, що рецензується, її внеску у дослідження як історії бібліотек України, так і історії формування мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України.

Татьяна Новальская. Новое издание по истории развития педагогических библиотек Украины.

В монографии рассматриваются актуальные проблемы истории развития педагогических библиотек Украины. На основе систематизации и анализа значительного массива фактического материала автор в значительной степени обобщила и обогатила наши знания об особенностях формирования и развития украинских педагогических библиотек, их многогранной деятельности и ввела в научный оборот целый ряд источников, до этого неизвестных отечественным ученым. Уточняется содержание понятия «педагогическая библиотека» в типовидовой классификации. Анализируется работа учительских библиотек при земских управах, при обществах грамотности, а также создание центральных научно-педагогических библиотек, формирование сети образовательных библиотек МОН Украины и НАПН Украины.

Ключевые слова: педагогическая библиотека, научно-педагогическая библиотека, учительская библиотека, библиотечное дело, сеть педагогических библиотек в Украине.

Tetyana Novalska. The New Edition on the History of Pedagogical Libraries of Ukraine.

The current problems of history of Ukrainian pedagogical libraries are reviewed in the monograph. Based on the large amount of factual material the author summarized and enriched our knowledge about the peculiarities of becoming Ukrainian pedagogical libraries, their diverse activities. She has introduced into scientific use the set of sources, which were unknown before to Ukrainian scientists. The concept of «pedagogical library» in typical classification is precised. The work of pedagogical libraries at zemska uprava, in literacy societies, and also the creation of the central scientific and pedagogical libraries, the formation of a network of educational libraries of Ministry of Education and Science and National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine are analyzed.

Keywords: pedagogical library, scientific and pedagogical library, a teacher's library, librarianship, network of pedagogical libraries in Ukraine.